

Komentář je velmi systematický a přehledný, a i přes svou obsažnost čtenářsky atraktivní. Recenzovanou publikaci tak vřele doporučuji ke koupi. Jelikož komentovaná nařízení jsou považována za stavební kameny v kolizní oblasti, měl by tento komentář mít již skoro povinné místo v knihovničce každého odborníka věnujícího se soukromoprávním vztahům s mezinárodním prvkem.

Kristina Sedláková Salibová*

Cunningham Stuart. *Sex Work and Human Dignity. Law, Politics and Discourse*. Routledge, 2020. 210 s.

Kniha skotského autora *Stewartu Cunninghama Sex Work and Human Dignity. Law, Politics and Discourse* vyšla v roce 2020 u nakladatelství Routledge. V českém prostředí je přístupná například přes databázi *Taylor & Francis*. Ačkoli některé normativní teorie prostituce pracují s konceptem důstojnosti, doposud chyběla v odborné literatuře obsáhlejší analýza toho, jakým způsobem se koncept důstojnosti používá při tvorbě normativních argumentů.¹ Publikace představuje různé způsoby užití konceptu důstojnosti v kontextu sexuální práce, a to jak jejími odpůrci, tak aktivisty v její prospěch. Ukazuje, jak se s pojmem pracuje v rámci právněfilozofických debat, jak koncept aplikují soudy i jak jej používají aktivistické skupiny.

Kniha je spolu s úvodem a závěrem rozdělena do pěti kapitol. V první kapitole se autor zabývá definicí pojmu důstojnost v současné terminologii. Věnuje pozornost historii pojmu, zejména římské *dignitas* u *Cicerona*. V Římě se poprvé setkáme s důstojností pojímanou univerzálně, jakožto vlastností danou všem lidem, která je odlišuje od zvířat. Kdo nemá důstojnost (tedy zejména není s to kultivovat své vášně), není ani v tomto smyslu člověkem.² Přes křesťanské autory a renesančního myslitele *Pico della Mirandolu* se dopracovává až ke *Kantovi*, který dle jeho názoru navázal na tyto koncepty a důstojnost měla u něj dvojí povahu. Zahrnovala vnitřní důstojnost (*intrinsic dignity*) a zároveň měla preskriptivní povahu, tedy určovala, jak se má člověk chovat. Proto tedy v sobě zahrnovala hierarchii chování, kterou moderní pojetí důstojnosti, tak, jak jsou představena v rámci mezinárodních lidských práv, neobsahují.³ Autor přebírá klasifikaci důstojnosti od americké autorky *Neomi Reo*, konkrétně z její studie *Three Concepts of Dignity in Constitutional Law*, ke které dospěla pomocí analýzy rozhodnutí (především ústavních) soudů.

Ve druhé kapitole se vypořádává s kritikou používání konceptu důstojnosti v právních textech, kteří jej považují za příliš vágní a ohebný, a proto tvrdí, že by se s konceptem důstojnosti v právních textech nemělo pracovat. *Cunningham* se naproti tomu domnívá, že právě proto, že se jedná o neurčitý pojem, je vhodný pro praktické využití v právní praxi

* JUDr. Kristina Sedláková Salibová. Doktorandka na katedře mezinárodního a evropského práva Právnické fakulty Masarykovy univerzity. E-mail: Kristina.Sedlakova_Salibova@law.muni.cz. ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1788-2364>.

¹ CUNNINGHAM, Stewart. *Sex Work and Human Dignity: Law, Politics and Discourse*. London: Routledge, 2020, s. 20–21.

² *Ibidem*, s. 48.

³ *Ibidem*, s. 50–51.

i v politických debatách. Namísto zúžení definice konceptu důstojnosti se proto rozhodl na základě empirického výzkumu podložit, jakým způsobem je pojem používán v rámci jednotlivých názorových proudů. Autor dospěl k zjištění, že rozhodující je, zda má pojem důstojnost důležité postavení v právních textech. Pokud se v dané zemi pojem důstojnost hojně používá v právních dokumentech vyšší právní síly (zejména v lidskoprávních dokumentech a ústavách) a má v dané právní kultuře prestižní status, používají jej ve velké míře abolicionisté i SWR aktivisté.⁴ V právních kulturách, kde tomu tak není, pracují s pojmem ve vyšší míře jen abolicionisté.⁵

Ve třetí kapitole autor analyzuje judikaturu týkající se konceptu důstojnosti v souvislosti se sexuální prací. Zvolenou metodou je diskurzivní analýza, což je metoda vycházející především z poststrukturalismu,⁶ která kriticky zdůrazňuje roli použití jazyka v každodenním životě⁷ a je využívána zejména v lingvistice, sociologii a psychologii.⁸ Nejprve se věnuje judikatuře, která používá koncept důstojnosti k odmítnutí sexuální práce, následně naopak případům, kdy soudy pomocí důstojnosti obhajují práva sexuálních pracovníků, a to zejména v kontextu pracovního práva. Velkou pozornost věnuje případu *T-629-10*. Kolumbijská sexuální pracovnice otěhotněla a zaměstnavatel ji nejprve přeřadil na jinou pozici a následně ji propustil. Podle dosavadního výkladu se na sexuální práci nevztahovaly pracovněprávní normy týkající se ukončení pracovního poměru, ani ochrana těhotných žen. Kolumbijský ústavní soud judikoval, že pracovněprávní ochrana se vztahuje na všechny skupiny pracovníků a že sexuální práce má v rámci kolumbijského práva rovnocenné postavení jako ostatní zaměstnání. *Cunningham* si zde všímá, že soudy legitimizují pracovněprávní ochranu sexuálních pracovníků především jazykem vnitřní důstojnosti.⁹ Což dokládá i na příkladu z korejské judikatury, kde v případě *Kim Jeong Mi* soud hovoří o „esenciální potřebě obživy“, která je podle jeho názoru vlastní všem lidem.¹⁰ Oceňují úroveň zpracování třetí kapitoly, kde autor rozdělil judikáty podle geografických celků a judikáty pro každý světový region chronologicky seřadil. Kromě v literatuře již dříve podrobně zpracovaného¹¹ *Jordan case*¹² nebyl v posledních desetiletích publikován ucelenější přehled významných lidskoprávních judikátů, které by se týkaly pojmu důstojnosti v kontextu sexuální práce.¹³ Tuto roli kniha splňuje. Funguje také jako dobrý „rozcestník“ pro nalezení akademických textů na téma důstojnost.

Čtvrtá a pátá kapitola vyhodnocují, jakým způsobem se používá koncept důstojnosti sexuálních pracovníků v politickém diskurzu. Ve čtvrté kapitole se autor zaměřuje na abolicionistické skupiny, kterým se za pomoci rétoriky důstojnosti podařilo prosadit svůj

⁴ Aktivisté prosazující práva sexuálních pracovníků, zejména právo věnovat se sexuální práci, v originále *sex worker rights activists*.

⁵ CUNNINGHAM, Stewart. *Sex Work and Human Dignity*, s. 35.

⁶ *Ibidem*, s. 28.

⁷ POTTER, J. – EDWARDS, D. Discourse Analysis. In: BANYARD, Philip – GRAYSON, Andrew. *Introducing Psychological Research*. London: Macmillan Education UK, 1996, s. 419. DOI: 10.1007/978-1-349-24483-6_63.

⁸ BROWN, Gillian – YULE, George. *Discourse analysis*. Cambridge – New York: Cambridge University Press, 1983, s. 8.

⁹ CUNNINGHAM, Stewart. *Sex Work and Human Dignity*, s. 85–87.

¹⁰ *Ibidem*, s. 77–79.

¹¹ ADLER, Libby. The Dignity of Sex. *UCLA Women's Law Journal*. 2008, roč. 17, č. 1. DOI: 10.5070/L3171017808.

¹² V *Jordan Case* soud řekl, že prostituce „snižuje hodnotu lidského těla“ a kdo se této činnosti věnuje, snižuje standard ochrany, protože se dobrovolně staví do zranitelné pozice.

¹³ *S v Jordan and Others* (Sex Workers Education and Advocacy Task Force and Others as Amici Curiae (CCT31/01) [2002] ZACC 22; 2002 (6) SA 642; 2002 (11) BCLR 1117 (9 October 2002).

vliv zejména v Kanadě a prosadit přijetí Usnesení Evropského parlamentu ze dne 26. února 2014 o pohlavním vykořisťování a prostituci a jejich dopadu na rovnost žen a mužů č. 2013/2103(INI).¹⁴ Ačkoli již v odborné literatuře byl podrobně zmapován vliv abolicionistických skupin na normotvorbu ve Spojených státech, podobná studie chybí v Evropské unii. Považuji proto autorovu analýzu za dobrý základ, na který by do budoucna mohly navázat například výzkumy věnující se konkrétním vlivům konkrétních směrů abolicionismu (například křesťanského nebo muslimského) na evropskou normotvorbu.

V páté kapitole věnuje prostor hnutí na prosazení práv sexuálních pracovníků (v originále SWR – *sex worker rights*) a důvodům, proč se snaží konceptu důstojnosti v rámci své rétoriky spíše vyhýbat. Obě kapitoly jsou založeny zejména na kvalitativní analýze rozhovorů s aktivisty z obou těchto směrů, které autor dává do kontextu s argumentací použitou v rámci judikatury.

Autor v práci pracuje s diskursivní analýzou s cílem objasnit, v jakých významech jednotliví aktéři (akademici, soudci, aktivisté) koncept používají, a především v jakých situacích. Tedy zda je v dané právní kultuře výhodné pojem používat, či spíše upozadit. V tomto smyslu považuji za zdařilou čtvrtou a pátou kapitolu, kde *Cunningham* zpracovává interview s abolicionisty i s aktivisty SWR. Zvolená metoda je zajímavá a umožňuje čtenářům učinit vzhled do strategií zájmových skupin a jejich vliv na právní komunitu.

Autorovi se daří reflektovat limity svého výzkumu, například to, že jsou mu některé primární zdroje z judikatury známy pouze z překladu či z rešerší v médiích. Rozhodl se nezahrnout do své analýzy aktivisty z Velké Británie, neboť sám působil mezi aktivisty SWR a minulé vztahy s nimi by mohly ovlivnit jeho nestrannost a zpracování vzorku.¹⁵

Ohledně aktivistů má autor několik velmi zajímavých postřehů. Tvrdí, že aktivisté přejímají jazyk právní kultury své země, což dokládá na příkladu Jihoafrické republiky. V JAR je koncept důstojnosti zakotven v ústavě a velkou váhu jí přikládá i jihoafrická společnost.¹⁶ Naproti tomu na Novém Zélandu či v Kanadě i v řadě dalších zemí, kde dosáhli aktivisté SWR změn legislativy, panuje obava hovořit o důstojnosti, neboť je často asociována se ztrátou lidských práv, eventuálně s obchodem s lidmi, který SWR aktivisté za sexuální práci nepovažují. Proto se tomuto konceptu vyhýbají.¹⁷ Naproti tomu abolicionisté považují sexuální práci za dehumanizující a ze své povahy za zneužití. Přesto poškozují sexuální pracovníky v objektivním smyslu – tedy ve smyslu „dobrého“ způsobu života, který by měli žít.¹⁸

Autor si v úvodu položil dvě výzkumné otázky: Jak se pojem důstojnost používá v právních a politických debatách o sexuální práci? A jaký vliv má rétorika důstojnosti (*dignity talk*) na sociální a kulturní reprezentaci sexuálních pracovníků?¹⁹ Autor v úvodu slibuje čtenářům definovat postavení důstojnosti sexuálních pracovníků v současném etickém paradigmatu, ovšem namísto toho v rámci první kapitoly pouze popisuje, jak je v současné právní filozofii na důstojnost pohlíženo v obecném smyslu (tedy mimo kontext sexuální práce). Zatímco použití pojmu důstojnost v právních a politických debatách textem knihy

¹⁴ CUNNINGHAM, Stewart. *Sex Work and Human Dignity*, s. 36.

¹⁵ *Ibidem*, s. 33–35.

¹⁶ *Ibidem*, s. 135.

¹⁷ *Ibidem*, s. 134–137.

¹⁸ *Ibidem*, s. 118–121.

¹⁹ *Ibidem*, s. 26.

pokryl, rétorice důstojnosti v sociální a kulturní reprezentaci se věnuje jen okrajově, například když zmiňuje důležitost konceptu důstojnosti v Jihoafrické republice po konci apartheidu.²⁰ Zůstává však u pouhých zmínek a analýzu dále nerozvíjí.

Výtku mám rovněž k práci s klasifikací důstojnosti od *Neomi Reo*, kterou autor převzal jako výchozí pro zpracování svého výzkumného záměru. Předně autor tuto klasifikaci v úvodu podrobněji nevysvětluje. To by nemuselo být na škodu, ovšem pokud nahlédneme do příslušné studie od *Reo*, zjistíme, že kategorie *Reo* jsou především popisné. Nezamýšlí se nad tím, co důstojnost v jednotlivých případech je, pouze konstatuje, že důstojnost se dělí na vnitřní (*intrinsic dignity*, člověk se s ní rodí), objektivně, tj. společností definovanou (*substantive conceptions*), nebo se jedná o důstojnost uznání (*dignity of recognition*) v souvislosti se sociálními právy (což se projevuje například tak, že sexuální práce je v některých zemích chráněna pracovním právem).²¹ *Cunningham* pouze přebírá její typologii, kdy zařadí jednotlivá soudní rozhodnutí do jedné ze tří kategorií. Ovšem neodůvodňuje, proč konkrétní judikáty řadí do konkrétní kategorie v rámci typologie. Například když hovoří o novozélandském případě *Montgomery*, kde se sexuální pracovnice domáhala ochrany před šikanou na pracovišti, zmiňuje, že „je zajímavé, že novozélandský tribunál pracuje způsobem, který v sobě snoubí vnitřní důstojnost a důstojnost uznání“.²² Ovšem autor nevysvětluje, proč se domnívá, že v daném případě soud používá kategorie vnitřní důstojnosti a důstojnosti uznání, a proč se dle jeho názoru v jazyce rozhodnutí tyto dvě kategorie prolínají.

Přes zmíněné neduhy a poněkud vratké závěry představuje kniha dobrou přehledovou literaturu a může být v českém prostředí přínosná. A to zejména proto, že jsou zde na jednom místě shrnuty soudobé akademické texty o důstojnosti sexuálních pracovníků a zároveň je analyzována dosavadní judikatura věnovaná důstojnosti v oblasti sexuální práce.

Tereza Krátká*

²⁰ *Ibidem*, s. 134–137.

²¹ REO, Neomi. Three Concepts of Dignity in Constitutional Law. *The Notre Dame law review*. 2011, roč. 86, č. 1, s. 188–189.

²² CUNNINGHAM, Stewart. *Sex Work and Human Dignity*, s. 88–89.

* Mgr. Bc. Tereza Krátká, katedra právní teorie Právnické fakulty Masarykovy univerzity. E-mail: Tereza.Kratka@law.muni.cz. ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7962-7727>.